

УДК 339.564(477)

Т. О. Пожуєва

доктор економічних наук, доцент
Український державний хіміко-технологічний університет (м. Дніпро)

ПРОБЛЕМИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ РОЗВИТКУ ЕКСПОРТНОГО ПОТЕНЦІАЛУ СУБ'ЄКТА ГОСПОДАРЮВАННЯ

У статті пояснено, через які положення реалізуються світові тенденції в глобальній торгівлі для України. Зазначено, що багато в чому ефективність української експортної політики залежить від логістичної складової. Зроблено висновок, що найбільші складнощі при реалізації експортного потенціалу зосереджені в операційному середовищі, доступі до зовнішніх ринків та управлінні кордоном, і якщо показник складності доступу до зовнішніх ринків є суперечливим, то низький рівень показників ділового клімату (тобто операційного середовища) та управління митницею (кордоном) є системними проблемами нашої країни.

Ключові слова: експортний потенціал, зовнішня торгівля, євроінтеграція, конкурентоспроможність, фіскальна політика.

I. Вступ

Сьогодні українські товаровиробники можуть утримувати позиції на світових ринках лише за умов сприятливого ділового клімату та розвиненої логістики. Необхідно змінити підходи: формальне покращення позицій України в Doing Index ще не означає змін на краще в експортно-імпорتنих операціях. Із цього випливає, що необхідно створити відповідну систему оцінювання таких змін, зокрема: впровадити національну систему оцінювання фіскального режиму та політики сприяння експортних оборудок (створення відповідних індикаторів якості господарського середовища саме з погляду експорту); спрощення процедур торгівлі; аналіз фіскального впливу законодавства саме з позицій експорту. Модернізація вітчизняної економіки, інтеграція українських товаровиробників у глобальні ланцюги вартості потребують ефективної та надійної роботи відповідних каналів імпорту. Побудова стратегії покращення ділового клімату можлива шляхом гармонізації українського фіскального режиму з ЄС, проведення двосторонніх діалогів із найбільшими та стратегічними експортерами.

II. Постановка проблеми

Метою статті є дослідження питань реалізації експортного потенціалу України, визначення стратегічних напрямів його розвитку та практичних заходів удосконалення, враховуючи євроінтеграційний вектор.

III. Результати

Сучасна економіка характеризується безперервним розвитком міжнародної інтеграції. Це набуває особливої актуальності через глобалізацію світового співтовариства та розвиток міжнародного поділу праці в усіх сферах господарювання. Ці процеси на рівні підприємств спрямовані на розширен-

ня зовнішньоторговельної діяльності, розвиток імпорتنих та експортних операцій. Недостатність бажаних ресурсів, потрібних для виробництва, може бути вирішена через їх імпорт, а відповідно, розширення ринків збуту – через експорт продукції чи послуг. Отже, розширення ринків збуту та отримання максимально можливого прибутку від цього можна досягти шляхом вдалого управління експортним потенціалом.

Питання експортного потенціалу розглядало багато українських і зарубіжних учених-економістів.

Однак, з огляду на швидкоплинність ринкової кон'юнктури, варто приділити окрему увагу певним змінам, які характеризують експортний потенціал сучасної України.

Експортний потенціал підприємства як економічна категорія став об'єктом підвищеної уваги вчених і практиків у галузі міжнародного бізнесу. Досвід високорозвинених країн і країн, які інтенсивно розвиваються, переконує в тому, що динамізм позитивного розвитку більшості національних економік значною мірою досягається завдяки проведенню ефективної експортної політики та залежить від рівня досконалості процесів, пов'язаних із формуванням і використанням експортного потенціалу як держави, так і суб'єктів господарювання, а також від добору методів та інструментів, здатних забезпечити успішний перебіг цих процесів [5].

На сьогодні світові тенденції в глобальній торгівлі для України реалізуються, передусім, через такі положення:

1. Близько 10 років у світі домінує торгівля товарами (близько 80% від світового експорту).
2. Суттєвих змін зазнала динаміка світової торгівлі після кризи 2009 р. – темпи приросту світової торгівлі сповільнилися, хоча й досягли докризового рівня. При

цьому темпи приросту експорту послуг були вищими за експорт товарів.

Останніми роками в міжнародній торгівлі сформувалося кілька важливих якісних тенденцій, які має враховувати Україна при формулюванні економічної стратегії та політики сприяння експорту:

- збільшення ролі преференційних торговельних угод, зокрема угод, які передбачають не лише скасування мит, а й поглиблення інших аспектів торговельної та економічної співпраці;
- активізація процесу гармонізації регулювання або взаємного визнання відповідних вимог і процедур;
- посилення географічної фрагментації виробництва, що стало результатом розвитку інформаційних технологій, зниження

комунікаційних і транспортних витрат тощо;

- посилення ролі захисту прав інтелектуальної власності як фактора розвитку торгівлі та побудови глобальних ланцюгів вартості;
- розвиток “пакетної” торгівлі товарами й супутніми послугами, що збільшує вартість експорту та стабілізує його майбутні обсяги;
- поява “нових” товарів, наприклад, продукції органічного землеробства, продуктів із ГМО, енергоефективних товарів тощо, які можуть вимагати особливого регулювання [1, с. 15].

Багато в чому ефективність української експортної політики залежить від логістичної складової (табл.).

Таблиця

Україна: індекс ефективності логістики (The Logistics Performance Index)

Показники	2014 р.	2016 р.
Митниця	69	116↓
Інфраструктура	71	84↓
Міжнародні перевезення	67	95↓
Якість та спроможність логістичної системи	72	95↓
Відслідковування руху вантажів	45	61↓
Своєчасність доставки товарів до пункту призначення	52	54↓
Загальний індекс	61	80↓

Джерело: 7; 8.

Дослідження даних, отриманих із табл., свідчить, що найбільші складнощі зосереджені в операційному середовищі, доступі до зовнішніх ринків та управлінні кордоном. І якщо показник складності доступу до зовнішніх ринків є суперечливим, то низький рівень показників ділового клімату (тобто операційного середовища) та управління митницею (кордоном) є системними проблемами нашої країни.

За даними Світового банку, митниця, перевезення та логістика є найбільшими проблемами України порівняно з іншими країнами.

Ці два індекси досить чітко вказують на ті проблеми, на вирішенні яких повинен зосередитися Уряд для того, щоб реально допомогти експортерам.

У довгостроковому плані структуру світової торгівлі формуватимуть такі зміни [9]:

1. Еволюція промислового виробництва: цифрові інновації та посилення імперативу екологічно стійкого зростання (Industrial evolution: digital innovation and the drive to sustainability).

Цифрові технології – це нові товари та послуги, бізнес-моделі, можливості диверсифікованого підходу до різних категорій споживачів, нові ринки.

2. Зворотні інновації та масова персоналізація товарів і послуг (Reverse innovation and mass customisation).

Зворотні інновації – це створення товарів на ринках, що розвиваються, з подальшим їх доопрацюванням, а згодом – реалізація

отриманих високоякісних продуктів у розвинених країнах.

Масова персоналізація – це стратегія, що поєднує масове виробництво з перевагами індивідуалізації. Представники масової персоналізації – це малі виробничо-господарські одиниці, які розташовані поруч із кінцевими споживачами.

3. Підйом мікро-ТНК (The rise of micro-multinationals).
4. Зменшення витрат та зростання швидкості торгівлі (Trade reclassified: the falling cost and rising speed of trade). На сьогодні саме покращення логістики є основним чинником розвитку торгівлі.

5. Подальша лібералізація торгівлі (Ongoing trade liberalization), тобто збільшення регіональних угод про вільну торгівлю та, відповідно, гармонізація технічних вимог, стандартів тощо.

Враховуючи названі технологічні зміни, можна сформулювати перелік потенційних загроз глобальній економіці та торгівлі [9]:

- загрози національній безпеці та тероризм;
- кібербезпека;
- пандемії;
- геополітична невизначеність і нестабільність;
- економічні кризи, рецесія чи періоди повільного зростання (Китай та інші економіки, що розвиваються);
- регуляторні вимоги на рівні національних економік та окремих галузей;

- повернення країн до протекціонізму;
- зміна клімату;
- політична реакція на негативні ефекти глобалізації залежно від їх сприйняття (зростання нерівності).

IV. Висновки

Виходячи з вищезазначеного, можна сформулювати такі висновки:

1. На сьогодні українські товаровиробники зможуть утримувати позиції на світових ринках лише за умов сприятливого ділового клімату та розвинутої логістики.
2. Необхідно змінити підходи: формальне покращення позицій України в Doing Index ще не означає змін на краще в експортно-імпорتنих операціях. Із цього випливає, що необхідно створити відповідну систему оцінювання таких змін, зокрема: впровадити національну систему оцінювання фіскального режиму та політики сприяння експортних оборудок (створення відповідних індикаторів якості господарського середовища саме з погляду експорту); спрощення процедур торгівлі; аналіз фіскального впливу законодавства саме з позицій експорту.
3. Модернізація вітчизняної економіки, інтеграція українських товаровиробників у глобальні ланцюги вартості потребують ефективної та надійної роботи відповідних каналів імпорту.
4. Побудова стратегії покращення ділового клімату шляхом гармонізації українського фіскального режиму з ЄС, проведення двосторонніх діалогів із найбільшими та стратегічними експортерами.

Список використаної літератури

1. Бураковський І., Подпалов М. Біла Книга. Як реалізувати експортний потенціал України за умов глобалізації / Western NIS Enterprise Fund ; Інститут економічних досліджень та політичних консульта-

цій ; АО "АФ "Сергій Князьков та Партнери". Київ, 2016. 52 с.

2. Бураковський І. Український експорт: підсумки 2016 року та погляд в майбутнє. URL: <http://www.ier.com.ua/ua/publications/articles?pid=5503>.
3. Волченко Н. В. Управління експортним потенціалом підприємства: теоретичний аспект. URL: <http://repo.sau.sumy.ua/bitstream/123456789/4763/1/%D0%B2%D0%B8%D1%81%D0%BD%D0%B8%D0%BA%20%D1%81%D0%BD%D0%B0%D1%83.PDF>.
4. Касич А. О., Циган Р. М., Назаренко К. І. Стратегія управління експортним потенціалом підприємств важкого автомобілебудування. *Ефективна економіка* : електронне наукове фахове видання. 2016. № 12. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5299>.
5. Матвеев В. В., Ярмоленко І. К. Експортний потенціал підприємства: сутність і особливості формування. *Ефективна економіка* : електронне наукове фахове видання. 2015. № 15. URL: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=3739>.
6. Піддубна Л. І., Іванієнко К. В. Фактори формування експортного потенціалу промислових підприємств. *Управління розвитком*. 2015. № 1 (179). С. 37–43.
7. Arvis J.-F., Saslavsky D. Connecting to Compete 2016 Trade Logistics in the Global Economy The Logistics Performance Index and Its Indicators / The International Bank for Reconstruction and Development ; The World Bank. 2016. 76 p.
8. Global Rankings 2014. *The World Bank*. URL: <https://lpi.worldbank.org/international/global/2014>.
9. Trade Winds: shaping the future of international business. 2015. URL: http://globalconnections.hsbc.com/grid/uploads/trade_wind_report.pdf.

Стаття надійшла до редакції 03.10.2017.

Пожуева Т. А. Проблемы и перспективы развития экспортного потенциала субъекта хозяйствования

В статье объяснено, через какие положения реализуются мировые тенденции в глобальной торговле для Украины. Указано, что во многом эффективность украинской экспортной политики зависит от логистической составляющей. Сделан вывод, что наибольшие сложности при реализации экспортного потенциала сосредоточены в операционной системе доступа к внешним рынкам и управлению границей, и если показатель сложности доступа к внешним рынкам является противоречивым, то низкий уровень показателей делового климата (т. е. операционной среды) и управления таможней (границей) являются системными проблемами нашей страны.

Ключевые слова: экспортный потенциал, внешняя торговля, евроинтеграция, конкурентоспособность, фискальная политика.

Pozhuyeva T. Problems and Perspectives for Development of Export Potential of Subsidiary Entrepreneurship

The article substantiates what global trends in global trade for Ukraine are being implemented. It is noted that in many respects the effectiveness of Ukrainian export policy depends on the logistic component. In the article, the author came to the conclusion that the greatest difficulties in implementing export potential are concentrated in the operating environment, access to external markets and man-

agement of the border. And if the index of complexity of access to foreign markets is controversial, then the low level of indicators of the business climate (ie the operating environment) and customs administration (the border) are the systemic problems of our country.

The purpose of the article is to study the issues of realization of export potential of Ukraine, to determine strategic directions of its development and practical measures of improvement, taking into account the Eurointegration vector

Consequently, today Ukrainian producers will be able to hold positions in world markets only in a favorable business climate and developed logistics. It is necessary to change the approaches: the formal improvement of Ukraine's positions in the Doing Index does not mean changes for the better in export-import operations. It follows from this that it is necessary to create an appropriate system for evaluating such changes, in particular: to implement a national system for assessing the fiscal regime and export promotion policies (creation of appropriate indicators of the quality of the economic environment from the point of view of export); simplification of trade procedures; analysis of the fiscal impact of legislation is precisely from the point of view of exports. Modernizing the domestic economy, integrating Ukrainian commodity producers into global value chains requires efficient and reliable operation of the respective import channels. Building a strategy for improving the business climate by harmonizing the domestic fiscal regime with the EU, conducting bilateral dialogues with the largest and most strategic exporters.

Key words: export potential, foreign trade, eurointegration, competitiveness, fiscal policy.